

Verandering door actieonderzoek

In stadslabs werken aan nieuwe sociale praktijken

Jaswina Bihari-Elahi, Wim Burggraaff (redactie)

© 2020, Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum BV, Postbus 43, 9400 AA Assen.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

NUR 752

ISBN folioboek 978 90 232 5673 1

ISBN ebook 978 90 232 5674 8

Deze publicatie is tot stand gekomen in samenwerking met het lectoraat Grootstedelijke Ontwikkeling aan De Haagse hogeschool.

DE HAAGSE
HOGESCHOOL

Uitgave: Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum, Assen
Grafische verzorging en epub: LINE UP boek en media bv, Groningen
Omslagontwerp: Kim Boeren, Viesrood grafisch & interactief ontwerp, Zwolle
Druk: Drukkerij Van Gorcum, Raalte

Foto's binnenwerk: Boo van der Vlist (tenzij anders aangegeven)

Inhoud

	Voorwoord	IX
Hoofdstuk 1	De belofte van verandering: actieonderzoek vanuit stadslabs	1
	<i>Jaswina Bihari-Elahi en Wim Burggraaff</i>	
1.1	Het hbo, onderzoek en de beroepspraktijk	2
1.2	Actieonderzoek	3
1.3	Stadslabs	4
1.4	Actieonderzoek uitgevoerd vanuit stadslabs	5
1.5	Achtergrond Laak, Duindorp en Mariahoeve	7
1.6	Leeswijzer	8
	Handvat voor onderzoekers in het hbo	12
Hoofdstuk 2	Waardigheid in armoede-interventies	15
	<i>Jaswina Bihari-Elahi</i>	
2.1	Inleiding	16
2.2	Waardigheid en armoede	17
2.3	Methodologie	19
2.4	Waardigheid in interactie	21
	2.4.1 Waardigheid vanuit het perspectief van armen	21
	2.4.2 Het perspectief van de hulpverleners	24
2.5	Conclusie en aanbevelingen	26

Hoofdstuk 3	Culturele interventies en de rol van de professional	29
	<i>Wim Burggraaff en Mieke Klaver</i>	
3.1	Inleiding	30
3.2	Typering van de professionals	31
3.3	Conceptuele uitgangspunten: culturele interventies	32
3.4	Check: reflectie op de context	34
3.4.1	Actieonderzoek	34
3.4.2	Oriëntatie op de wijk	35
3.4.3	De flatzit	35
3.5	Act en plan: artistieke inbreng & het mobiliseren van deelnemers	36
3.6	Do: Transformatie	40
3.6.1	De Flatpuzzel	40
3.6.2	Theatervoorstelling <i>De Flat</i>	41
3.7	Conclusie	43
Hoofdstuk 4	Publiek Leren in Duindorp; van exclusief naar inclusief samen-wonen	47
	<i>Robert Duiveman</i>	
4.1	Inleiding	48
4.2	Publiek Leren in een stadslab	49
4.3	Methodologie	51
4.4	Woonruimteverdeling en publiek leren	52
4.4.1	Opvattingen onder bewoners: rechtvaardigheid	52
4.4.2	Opvattingen onder professionals: rechtmatigheid ..	54
4.4.3	Ontwerp dialoog met als doel congruentie	55
4.4.4	Publieke dialoog: van compromis naar congruentie ..	59
4.4.5	Follow-up op publieke dialoog	60
4.5	Analyse	62
4.6	Conclusie en aanbevelingen	64
Hoofdstuk 5	Over de terugtrekkende overheid, burgerinitiatieven en opbouwwerk	67
	<i>Maarten Haverkamp</i>	
5.1	Inleiding	68
5.2	Doe-democratie en de stille ideologie	69
5.3	Aanpak van het onderzoek	71
5.4	Resultaten van het exploratief veldonderzoek	72

5.5	Resultaten van de interventie: overleg bewoners, verantwoordelijke wijkambtenaren en opbouwwerk.....	75
5.6	Conclusie.....	77
Hoofdstuk 6	Anders omgaan met eten! Betekenis in de leefwereld als uitgangspunt voor andere eetgewoontes in gezinnen	81
	<i>Bianca van Hooff en Dick Rijken</i>	
6.1	Inleiding.....	82
6.2	Frame Creation als onderzoeksmethode.....	83
6.2.1	Inhoudelijk onderzoek.....	83
6.2.2	Interventies.....	84
6.3	Interventies: werken met twee gezinnen in Mariahoeve en Den Hoorn.....	85
6.3.1	Gezin 1.....	86
6.3.2	Gezin 2.....	89
6.3.3	Samenvatting resultaten.....	93
6.4	Conclusie en aanbevelingen.....	96
Hoofdstuk 7	Sociaal ondernemerschap als participatie-instrument	99
	<i>Halima Bouras</i>	
7.1	Inleiding.....	100
7.2	Waarderingsdriehoek Sociale Onderneming.....	101
7.3	Methodologie.....	102
7.4	Resultaten interviews.....	102
7.4.1	Drievoudige moraal sociaal ondernemer.....	103
7.4.2	Keurmerken, certificering en gedragscodes.....	105
7.4.3	Spanningsveld markt (rendement) versus overheid (legitimiteit).....	107
7.5	Uitkomst groeps gesprek als interventie.....	110
7.6	Conclusie.....	112
Hoofdstuk 8	Actieonderzoek: partnership en onafhankelijkheid De onderzoeker als labrador	115
	<i>Vincent Smit</i>	
8.1	Inleiding.....	116
8.2	Wat valt op?.....	116

VIII

8.3	Wat leren we over de praktijken in de wijken?.....	117
8.4	Wat leren we over de professionals en alle andere relevante partijen?.....	117
8.5	Wat leren we over de rol van onderzoekers?.....	118
8.6	Wat leren we over de mogelijkheden van het onderwijs?....	119
8.7	Om te onthouden.....	120
	Nawoord	123
	Bronnen	125
	Over de auteurs	131

Voorwoord

In het Rathenau Instituut coördineer ik het thema ‘vitale kennisecosystemen’ binnen ons Werkprogramma. Wat maakt kennisecosystemen vitaal? Een belangrijke voorwaarde is dat de juiste spelers aanwezig zijn, dat ze productief samenwerken, en dat ze op een goede manier worden aangestuurd en gefinancierd. We zien in onze studies een aantal interessante ontwikkelingen, zoals de opkomst van nieuwe spelers en nieuwe manieren van samenwerking. Een van die relatief nieuwe spelers zijn hogescholen. Sinds ze in 2001 de taak kregen om praktijkgericht onderzoek te doen, is het belang en de omvang van dit type onderzoek flink toegenomen.¹

Hogescholen kunnen een belangrijke rol spelen in kennisecosystemen rondom maatschappelijke problemen en uitdagingen. Het is fascinerend om te zien hoe juist in dit soort praktijkgerichte kennisecosystemen allerlei nieuwe vormen van samenwerking ontstaan. Niet alleen tussen onderzoekers uit verschillende vakgebieden en tussen verschillende kennisorganisaties, maar vooral ook tussen onderzoekers en mensen uit de praktijk. Living labs zijn een typisch voorbeeld van onderzoek in en met de praktijk.

In living labs experimenteren onderzoekers samen met mensen uit de praktijk – zoals professionals, cliënten, bewoners, beleidsmakers of ondernemers – met nieuwe ideeën en oplossingen voor complexe problemen.² Kernbegrippen zijn ‘co-creatie’ en ‘levensechte experimenteerruimte’. Co-creatie verwijst naar de poging om mensen uit de praktijk niet alleen te zien als gebruikers van kennis, maar ook als medeproducent van kennis. De levensechte experimenteerruimte is nodig om-

1 Een studie van het Rathenau Instituut laat voor de periode 2007-2016 een flinke stijging zien in zowel het aantal lectoren als de omvang van de lectoraten. <https://www.rathenau.nl/nl/wetenschap-cijfers/geld/inkomsten-uitgaven-van-universiteiten-en-hogescholen/praktijkgericht>.

2 Onder de noemer living lab gaat overigens een breed scala aan initiatieven schuil. Zie: Maas, T., J. van den Broek & J. Deuten, *Living labs in Nederland – Van open testfaciliteit tot levend lab*. Den Haag, Rathenau Instituut, 2017.

dat de problematiek zich niet goed laat vangen in een kunstmatige laboratoriumomgeving.

X Als onderzoeksmethode staan living labs nog in de kinderschoenen. Zo is er nog veel onduidelijk over hoe innovatieve ideeën en oplossingen uit living labs kunnen leiden tot duurzame innovaties in de praktijk. En hoe deze lokale innovaties kunnen opschalen tot breed toegepaste innovaties. Om de belofte van living labs als middel voor praktijkgericht onderzoek waar te maken is het belangrijk om deze nieuwe onderzoekspraktijk verder te ontwikkelen. Een belangrijke stap hierin is het delen van kennis en ervaring die is opgedaan met living labs.

Daarom is het goed dat het lectoraat Grootstedelijke Ontwikkeling het op zich heeft genomen om nu een boek te publiceren waarin zij de kennis en ervaring die de onderzoekers hebben opgedaan met stadslabs in Den Haag vastleggen en delen met een breder publiek. Dit boek helpt om de kennis en ervaringen die zijn opgedaan in de verschillende stadsdelen te vertalen naar inzichten en maatregelen die ook elders in de stad en in Nederland kunnen worden benut. Daarnaast is het een goede manier om te laten zien welke rol hogescholen kunnen spelen in het versterken van de kennisecosystemen die we nodig hebben om de maatschappelijke problemen en uitdagingen van deze tijd aan te pakken.

Jasper Deuten

Coördinator Vitale kennisecosystemen

Rathenau Instituut

1 De belofte van verandering: actieonderzoek vanuit stadlabs

Jaswina Bihari-Elahi en Wim Burggraaff

1.1 Het hbo, onderzoek en de beroepspraktijk

2

Sinds 2001 is door de instelling van lectoraten op hogescholen de taak van de hbo-instelling uitgebreid met het verrichten van onderzoek. Daarmee is een specifieke invulling aan onderzoek van het hbo gegeven die een spannende discussie teweeg heeft gebracht in hoeverre en op welke manier dit onderzoek zich onderscheidt van wetenschappelijk onderzoek van universiteiten. Termen als ‘toegepast onderzoek’, ‘toepassingsgericht onderzoek’, ‘praktijkonderzoek’, en ‘praktijkgericht onderzoek’ passeerden vaak de revue. Het hbo-onderzoek wordt steeds vaker met name met deze laatste term geduid. In de discussie heeft lange tijd een opvatting geheerst dat de nadruk binnen het hbo-onderzoek niet hoeft te liggen op wetenschappelijke eisen aangezien die zijn bedoeld voor universiteiten. Een contraire opvatting was dat het hbo-onderzoek zich wel wetenschappelijk moet kunnen verantwoorden. Praktijkgericht onderzoek onderscheidt zich wat betreft methodologie namelijk niet per definitie van ander wetenschappelijk onderzoek. Daarmee zijn ook de wetenschappelijke eisen aan dit onderzoek niet anders dan voor het onderzoek dat op universiteiten wordt uitgevoerd (Verhoef et al., 2015). Hiermee lijkt de eerste opvatting naar de achtergrond te zijn gedreven.

Waarin zit dan het verschil tussen onderzoek van het hbo en onderzoek van universiteiten? Nog steeds gaat men in brede kring ervan uit dat het hbo-onderzoek van belang is voor de praktijk en het wetenschappelijk onderzoek niet. Het is echter onjuist om dit verschil zo absoluut te stellen. De praktijk biedt aan universiteiten altijd aanleiding voor wetenschappelijk onderzoek en omgekeerd is het hbo-onderzoek ook theorie- of beleidsrelevant. Het verschil tussen de twee onderzoekstypen zit hem in de doelstelling, inbedding en gerichtheid. Het doel van praktijkgericht onderzoek is het op wetenschappelijk verantwoorde wijze bijdragen aan oplossingen van praktijkproblemen. De vraag komt voort uit de praktijk en is daardoor heel specifiek. Het onderzoek is eropuit de beroepspraktijk te ontwikkelen en te innoveren daar waar nodig. Het praktijkgericht onderzoek van het hbo draagt zo beschouwd de belofte van verandering van de beroepspraktijk en het onderwijs uit. Het wetenschappelijk onderzoek is minder onderhevig aan deze verwachting.

Voor het praktijkgericht onderzoek is de betrokkenheid van verschillende actoren uit de beroepspraktijk en het onderwijs daarom van belang. De afgelopen jaren is derhalve geëxperimenteerd met verschillende vormen van praktijkgericht onderzoek met als doel om samen met verschillende actoren maximale resultaten te realiseren. Twee dingen vallen daarbij op. Allereerst is sprake van een revival van de methodische aanpak van actieonderzoek (ook wel handelingsonderzoek genoemd). Daarnaast krijgt het praktijkgericht onderzoek vorm in een leer-, experimenteer-, en onderzoeksomgeving, ook wel een stadslab, living lab, fieldlab, urbanlab, of innolab genoemd.

Dit boek is geen handboek voor het opzetten van actieonderzoek of stadslabs. Wat binnen de domeinen actieonderzoek en stadslabs ontbreekt zijn concrete voorbeelden waar al een kruisbestuiving tussen beide heeft plaatsgevonden. Dit boek bevat zes casussen van actieonderzoek verricht vanuit een drietal Haagse stadslabs gevestigd in het stadsdeel en de wijken Laak, Mariahoeve en Duindorp. Om de belofte van verandering te kunnen realiseren staan in de hoofdstukken de verandering van de (sociale) praktijk van de onderzochten en hun gelijkwaardige deelname aan het onderzoek centraal.

De bevindingen zijn specifiek, doch bieden zij inzichten die bruikbaar zijn voor vergelijkbare vraagstukken in andere stedelijke contexten voor (sociale) professionals en beleidsmakers. Aan het hoger onderwijs biedt dit boek concrete voorbeelden van praktijkonderzoek/actieonderzoek die gemist worden in (praktijk)onderzoekhandboeken om aan de studenten aan te bieden.

Hieronder volgt een kort overzicht over wat actieonderzoek is, gevolgd door een toelichting stadslabs. Daarna volgt een korte uiteenzetting over de principes van actieonderzoek vanuit stadslabs met tot slot een kort inhoudelijk overzicht van de verschillende hoofdstukken ten geleide van het boek.

1.2 Actieonderzoek

Een uitgebreid handboek waarin de methodologische principes en de verschillende typen actieonderzoek staan beschreven is het boek *Actieonderzoek. Principes voor verandering in zorg en welzijn* (Van Lieshout et al., 2017). Hierin omschrijven de auteurs actieonderzoek als volgt:

‘Action research is social research carried out by a team that encompasses a professional action researcher and the members of an organisation, community, or network (“stakeholders”) who are seeking to improve the participants’ situation. AR promotes broad participation in the research process and supports action leading to a more just, sustainable, or satisfying situation for the stakeholders.’ (Greenwood & Levin, 1998/2007 in Van Lieshout et al., 2017, p. 3).

In deze omschrijving wordt het belang van *participatie* van stakeholders in het actieonderzoek benadrukt. McIntyre (2008) voegt hieraan toe dat het gaat om de (alledaagse) ervaringen van mensen, individuele en sociale veranderingen, de gezamenlijke opbouw van kennis en de onderkenning van handelen als een legitieme manier van ‘weten’. Met deze toevoeging wordt het kennisgebied doorgetrokken naar het alledaagse leven en kennis uit de praktijk. Ook biedt dit perspectief mogelijkheden om samen met professionals en burgers instrumenten te ontwikkelen en de praktijk de verbeteren.

Bij actieonderzoek gaan kennisvergaring en verbetering van het menselijk handelen, van zowel burger als professional, hand in hand. Deze insteek vraagt om een specifieke onderzoeksmethodologie. In actieonderzoek dient men zich te ver-

houden tot organisaties, met name wanneer (grote) maatschappelijke veranderingen plaatsvinden. Dergelijke ontwikkelingen stellen namelijk nieuwe eisen aan (toekomstige) professionals in het werkveld en daarmee ook aan onderwijs/opleidingen. Dit vraagt op haar beurt kennisontwikkeling van het individu, de groep of de organisatie. Binnen het actieonderzoek zit daarom ook het *actieleren* besloten (Van Lieshout et al., 2017).

Er is een aantal indicatoren om verandering door actieonderzoek vast te kunnen stellen (Kemmis et al., 2014):

- sayings: verandering in wat deelnemers zeggen en denken, en in de begrippen waarmee ze betekenis geven aan hun wereld;
- doings: verandering in wat deelnemers doen en in de randvoorwaarden die dat doen mogelijk maken;
- relatings: verandering in hoe deelnemers in relatie tot anderen staan en in de manier waarop ze met anderen en de wereld communiceren.

Actieonderzoek kan zo een 'gedisciplineerde manier van veranderen' (Kemmis et al. 2014, p.18) zijn.

1.3 Stadslabs

Wat zijn stadslabs dan precies? Stadslabs zijn te beschouwen als variant van het bredere fenomeen van zogenaamde Living Labs. In Nederland doet het Rathenau Instituut hier onderzoek naar. Het gebruikt daarbij een werkbare definitie: 'zowel een fysieke locatie als een gezamenlijke aanpak, waarin verschillende partijen experimenteren, co-creëren en testen in een levensechte omgeving, afgebakend door geografische en institutionele grenzen' (Schliwa & McCormick, 2016 in Maas et al., 2017, p. 8).

In diverse steden werken kennisinstellingen samen met burgers, de overheid en bedrijven in stadslabs. Hierbij gebruiken ze een aantal vaste ingrediënten (Maas et al., 2017):

- Een stadslab organiseert zich rond een maatschappelijke vraag of uitdaging.
- De betrokken partijen werken hieraan op een gelijkwaardige manier samen in een lokale setting (buurt of wijk).
- Alle partijen zien het stadslab als een gezamenlijke verantwoordelijkheid, en spreken daarbij in termen van 'wij' en 'ons'.

Meer dan een methodiek is een stadslab een strategie om verschillende belanghebbenden rondom een kans of probleem samen praktijkgericht kennis te laten ontwikkelen, aldus Duiveman (2019). Een stadslab dient in ieder geval over de potentie te beschikken om als intermediair platform te opereren en top-down en bottom-up partijen met elkaar te verbinden. Het gezamenlijk benoemen van problemen en oplossingen veronderstelt betrokkenheid van de stakeholders en de synthese van

6 Anders omgaan met eten! Betekenis in de leefwereld als uitgangspunt voor andere eetgewoontes in gezinnen

Bianca van Hooff en Dick Rijken

HAND SINAS
75 CENT
75 POND

6.1 Inleiding

In onze huidige samenleving is er veel aandacht voor het belang van gezonde voeding. We zijn meer dan ooit bezig met onze gezondheid en op zoek naar invulling van een gezonde leefstijl binnen de mogelijkheden van ons veelal hectische bestaan. Vanuit de wetenschap wordt er ruim onderzoek gedaan naar wat gezonde voeding/leefstijl is en wat niet. Tegelijkertijd wijzen media en professionals ons bijna dagelijks op het groeiend aantal mensen met overgewicht en obesitas. We leven in een obesogene samenleving, waarin ongezonde voeding op elke hoek van de straat voorhanden is en we zo voortdurend blootstaan aan overmatige en ongezonde verleiding. De gevolgen van overgewicht zijn desastreus voor zowel mens (van sociale effecten tot vroegtijdig overlijden door ziektes als suikerziekte, hart- en vaatziekten, kanker) en samenleving (onbetaalbaar wordende gezondheidszorg).

Ondanks veel media-aandacht, legio inzichten uit wetenschappelijk onderzoek en een duidelijk advies van professionals (minder eten en meer bewegen), blijken we dus niet te slagen in het voorkomen en bestrijden van overgewicht. Het percentage overgewicht onder 20-plussers in Nederland is van begin jaren tachtig tot 2018 met 33% gestegen naar 50% van de jongeren. 1% hiervan kampt met morbide obesitas (CBS, 2018). Van de kinderen in de leeftijd van 4-17 jaar oud had 11,7% in 2018 overgewicht, waarvan 2,7% obesitas (RIVM, 2019).

Het voorkomen van overgewicht is een complex probleem gebleken, dat niet met de huidige generieke en veelal tegenstrijdige adviezen op te lossen lijkt. Er is veel formele (wetenschappelijke) kennis met technische nadruk op voedingsmiddelen en ingrediënten, maar de sociale en culturele betekenis van voeding voor mensen blijft vaak onderbelicht. Juist deze betekenis is een natuurlijke factor in de manier waarop we omgaan met eetgewoontes.

Op basis van eerder onderzoek adviseert men het probleem aan te pakken door samenwerking van diverse disciplines en meer maatwerk. Zo pleit Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG) voor een multidisciplinaire, lokale aanpak en doet zij onderzoek en ontwikkelt ze interventies op gemeenteniveau. JOGG is een landelijke stichting gesubsidieerd door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Samen met 75 gemeenten, landelijke partners en professionals streeft JOGG naar een samenleving waarin de omgeving verleidt tot gezond gedrag om jongeren op gezond gewicht te brengen of te houden.

In het publieke debat zijn er twijfels over de waarde van de uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek (Kamsma, 2019). Van Mil en Struik (2015) beschrijven in hun boek dat naast medische en voedingsmiddelenkennis ook psychologische kennis onontbeerlijk is bij de aanpak van leefstijl van kinderen met overgewicht. Zij lijken hiermee een maatwerkaanpak te adviseren voor gezinnen en spelen in op thematiek in de leefwereld van de gezinnen.

Ten slotte is er geen generiek antwoord mogelijk wat gezonde voeding is. Sporters, kinderen in de groei, zwangere vrouwen, patiënten, mensen met allergieën

kunnen heel verschillende diëten voorgeschreven krijgen als het gaat om voor hen gezonde voeding.

In ons onderzoek gaan we dan ook op zoek naar nieuwe oplossingsrichtingen en aanpakken voor het voorkomen en bestrijden van overgewicht vanuit de betekenis van eten en voeding. We kiezen vanuit het stadslab in Mariahoeve voor een aanpak waarin we heel concreet aan het werk gaan met specifieke families. Dit om te kijken wat er in de concrete gezinssituatie mogelijk is rondom eetgewoontes en wat de betekenis ervan is in hun dagelijks leven.

We willen antwoord geven op de vraag: ‘Wat zijn mogelijke oplossingsrichtingen en interventies ter verbetering van de eetgewoontes van ouders van gezinnen met jonge kinderen (0-4 jaar) en wat is voor de realisatie daarvan nodig?’

Hiervoor zijn we diepgaande relaties aangegaan met twee gezinnen — één in de Haagse wijk Mariahoeve en één in Den Hoorn: ‘Wat speelt er daadwerkelijk en in de breedte binnen dit gezin en waar zijn in deze specifieke context aanknopingspunten voor verandering?’ Wij gaan een stap verder dan JOGG door maatwerk te leveren op gezinsniveau, in hun specifieke leefomgeving onderzoek te doen en daar interventies uit te voeren.

We hopen dat een concrete transformatie in de leefwereld van deze twee families ons aanknopingspunten biedt voor een eventuele latere verbreding van onze aanpak. Hiermee wordt niet de kennis bepalend voor de praktijk, maar gaan we vanuit de praktijk op zoek naar kennis die transformerend kan werken.

6.2 Frame Creation als onderzoeksmethode

We hebben gezocht naar een op transformatie van leefstijl gerichte aanpak, waarbij we wilden werken met de betekenis die eten (als activiteit) en voeding hebben voor dit specifieke gezin in zijn leefomgeving. Het Frame Creation Model van Kees Dorst (Dorst, 2015; Rijken, 2016) is hiervoor zeer geschikt. Frame Creation is een methode van ontwerpend onderzoek die menselijke beleving centraal stelt. Het onderzoeken en doorgronden van de manier waarop mensen situaties beleven, is een startpunt voor nieuwe perspectieven op mogelijke oplossingsrichtingen (frames). De methode benadrukt het gebruik van de intuïtie van de onderzoeker en moedigt aan om (subjectieve) keuzes te maken in het onderzoeken van menselijke betekenis in concrete situaties.

6.2.1 Inhoudelijk onderzoek

De Frame Creation-methode behelst diepe inhoudelijke doorgronding van het probleem (situatie en eigenaar) door het werken met menselijke en sociale thematiek die ten grondslag ligt aan de manier waarop mensen een situatie beleven. Denk aan

een thema als ‘genot’ als het gaat om lekker eten, of ‘verbinding’ als het gaat om samen eten met familie. Dergelijke belevingsthema’s worden los van de oorspronkelijke context uitgediept met behulp van wetenschap, filosofie, voorbeelden uit kunst en cultuur, observatie in andere contexten en persoonlijke ervaringen van onderzoekers. Door vervolgens de geïdentificeerde en uitgediepte thema’s in relatie tot elkaar te zetten ontstaat een inhoudelijk veld waarin nieuwe oplossingsrichtingen zichtbaar worden: nieuwe ideeën, acties en interventies voor de problematiek die onderzocht wordt. Dit proces heet reframing en het blijkt zeer bruikbaar te zijn voor het genereren van nieuwe manieren van omgaan met complexe problemen, zoals overgewicht.

In dit onderzoek is het accent gelegd op het ontwikkelen van een persoonlijke relatie met de moeders van de gezinnen, om te achterhalen welke belevingsthema’s een rol speelden bij het nog niet slagen van hun eigen gewenste verbetering in eetgewoontes. Deze belevingsthema’s zijn vanuit andere perspectieven, zoals kunst en persoonlijke ervaringen, uitgediept en in relatie tot elkaar gezet. Daarbij is steeds gewerkt vanuit de intuïtie van de onderzoeker en zijn de uitkomsten bij de gezinnen gecheckt op relevantie.

6.2.2 Interventies

Frame Creation is een zich cyclisch herhalend proces om tot een steeds diepere doorgronding van de problematiek en zo dichterbij (nieuwe) oplossingen te komen. Op basis van de gevonden belevingsthema’s en nieuwe oplossingsframes zijn we gestart met het ontwikkelen en uitproberen van interventies in de gezinnen. Deze interventies leverden nieuwe input, inzichten en inspiratie op voor de gezinnen zelf en voor het onderzoek.

Als ouders gezond(er) eten is de kans groter dat hun kinderen dat ook gaan doen. Via het consultatiebureau en peuterdansles zijn in totaal twee gezinnen gewonnen met kinderen in de leeftijd van 0-4 jaar: één in Den Hoorn en één in de Haagse wijk Mariahoeve. Dit is de leeftijd waarin ouders het belangrijkste rolmodel voor hun kinderen zijn.

De leefwerelden van deze gezinnen verschillen op een aantal onderdelen. Den Hoorn is een dorp met een doorzichtige voorzieningenstructuur, hogere sociaal-economische status en verspreide leeftijdsverdeling over gehele breedte van jong naar oud. Mariahoeve daarentegen is een stadsdeel van Den Haag met veelal lagere sociaal-economische status, vele sociale buurtinitiatieven, veel ouderen en een meer allochtone bevolking.

Van elk gezin werden middels interviews het verhaal (met nadruk op waarden en betekenis in hun specifieke situatie) achterhaald, waarin voeding weliswaar een rol speelt, maar waar we nadrukkelijk ook naar de hele situatie keken. Welke waarden, behoeftes, emoties spelen een rol in hun leven en belemmeren hun eigen